

Inspraak Transitievisie Warmte (TVW)

Wijkvereniging Profburgwijk en Participatie Energietransitie Profburgwijk (PEP)

Reacties van de gemeente zijn verwerkt in dit document op basis van 22.0024 Bijlage 3 Inspraaknota Transitievisie Warmte Leiden

Dit document betreft de inspraak reactie van de Wijkvereniging Profburgwijk (PBW) en Participatie Energietransitie Profburgwijk (PEP) op het document “De omschakeling naar een aardgasvrij Leiden - Transitievisie Warmte 2021-2026; Oktober 2021” van de gemeente Leiden.

Hoofdconclusie inspraak TVW door de wijkvereniging Profburgwijk en PEP

De Transitievisie Warmte door de gemeente Leiden, gebaseerd op de [Fakton-studie](#) schetst een duidelijk beeld van de visie van de gemeente voor een warmtenetaanpak. De gekozen visie is op zich begrijpelijk om regie te houden en zeker te stellen dat, door de gemeente ondersteund, op een betaalbare, duurzame en betrouwbare manier de energietransitie kan worden aangepakt. De TVW en de achterliggende studie hebben in hun afweging all-electric als scenario als niet geschikt bevonden. Op basis van de manier waarin dit scenario is meegenomen is dit deels begrijpelijk. Het is echter zorgelijk dat dit ook de beeldvorming ten aanzien van electric oplossingen aantast. Er is namelijk een grote kans dat de transitie ook een grote mate van individuele elektrificatie zou kunnen zien, zeker binnen de termijn waarin Leiden het warmtenet wil uitrollen. De zorg is dat hierdoor individuele opwek/elektrificatie onderbelicht raakt, de noodzakelijke besluitvorming ontbreekt om dit mogelijk te maken en de uiteindelijke verduurzaming al op korte termijn blokkades ondervindt. Wij bevelen sterk aan om de visie op dit vlak aan te vullen om zeker te stellen dat deze oplossingsrichtingen worden gefaciliteerd.

7A Het Fakton-rapport ‘toekomstig energiesysteem Leiden’ is een belangrijke bouwsteen voor de TVW en gebruikt een model om een scenariostudie te doen, die inzicht geeft in totale maatschappelijke investeringen – zowel in woningen, gebouwen en netwerkinfrastructuur. Het college is het niet eens met de stelling dat de beeldvorming van *electric* oplossingen wordt aangetast, er is namelijk ook binnen de andere (anders dan *all-electric*) scenario's ruimte voor *all-electric* oplossingen. Zowel hybride als *all-electric* oplossingen kunnen bijdragen aan de omschakeling van de stad. Echter, te veel (extra) belasting op het elektriciteitsnet zorgt voor een heel grote benodigde investering in de verzwaring en uitbreiding hiervan. Bovendien komt het alternatief wat in veel wijken de laagste maatschappelijke kosten oplevert, een warmtenet, in gevaar door een slechter wordende business case als (veel) woningeigenaren al voor een individuele oplossing hebben gekozen. In de TVW staat ook genoemd dat individuele oplossingen onderdeel zijn van het multi-bronnenscenario, als dat passend is voor de woning en in de wijk (gegeven de staat van het elektriciteitsnet en het voorkeursalternatief).

Samenvatting Transitievisie Warmte & impact voor PBW

“Door in te zetten op een mix van bronnen kunnen we inspelen op deze onzekerheid terwijl we toewerken naar een robuust energiesysteem. Een logische stap in de transitie is dan ook het bestaande warmtenet dat nu nog gebruik maakt van aardgas te voeden met duurzame warmte. De ambitie is dat vóór 2030 geen aardgas meer wordt gebruikt als warmtebron voor de basislast. Vattenfall zet voor het bestaande net in op een aardgasvrije piekcapaciteit voor 2040. We willen de restwarmte uit het havengebied van Rotterdam gebruiken in afwachting tot het beschikbaar komen van geothermie als warmtebron voor het nieuwe collectieve net. Daarnaast kan er (bij voldoende aanbod aan duurzame warmte) via dit bestaande transportnetwerk een begin gemaakt worden met het uitbreiden van de distributie van warmte in de wijken waar al gebruik wordt gemaakt van het warmtenet en mogelijk aansluiting van nieuwe wijken vanuit het bestaande warmtenet. Ook is het goed mogelijk om voor clusters van enkele honderden woningen, waar het warmtenet nog niet is gerealiseerd, alvast een warmtenet aan te leggen op

een tijdelijke bron. Later sluiten deze clusters dan op het grotere net aan. Het matchen van de warmtebehoefte van gebouwen en de beschikbare bronnen gaat gebiedsgericht en vindt plaats in een wijkaanpak.” Concept Transitievisie warmte

- De visie die aangedragen wordt door de gemeente is in lijn met de RES en bestaat uit een (multi-bronnen) warmtenet gevoed door (in eerste instantie) Rotterdamse restwarmte (WLQ+), te ontwikkelen geothermie bronnen in de regio en lokale warmte bronnen (zoals aquathermie) waar op wijkniveau kan worden besloten om zich hier bij aan te sluiten. Deze optie blijkt voor Leiden, op basis van het Fakton-rapport de beste (betaalbaar, duurzaam en betrouwbaar) en zou voor de meeste bewoners een betaalbare optie opleveren zonder overmatig veel noodzaak tot isoleren. Het wordt ook gezien als de snelste manier om ‘van het gas’ af te gaan omdat er regie kan worden gevoerd over het tijdspad en iedereen op hetzelfde moment wisselt. De keuze voor een all-electric optie voor heel Leiden wordt als de minst gewenste optie gezien.

Positieve blik op TVW en het participatieproces Leiden

- De visie is ondersteund door de achterliggende studie van Fakton, die ter inzage heeft gelegen. Hierin zijn een aantal scenario's uitgewerkt op stedelijk niveau om de beste aanpak te kunnen bepalen. Criteria zijn gedefinieerd: investeringskosten, snelheid van CO₂-reductie, maatschappelijke kosten, betaalbaarheid voor bewoners, inpasbaarheid, toekomstbestendigheid, overlast voor bewoners en sturingsmogelijkheden voor de gemeente. De uitvoering is besproken met belangrijke belanghebbenden zoals Dunea, Liander en geothermie-ontwikkelaars. De op deze manier uitgevoerde studie geeft een duidelijker beeld van de basis voor de TVW.
- De TVW is veel uitgebreider dan het Fakton-rapport en brengt nuances aan die openingen bieden voor maatwerk in de stad en in een wijk. Het versterkt ook het ontwikkelend karakter van de visie en de plannen en versterkt de noodzaak om in gesprek te blijven en de participatie in de wijken verder op te bouwen.
- De keuze om een warmtenet beschikbaar te maken in de regio is een belangrijke bijdrage om een oplossing te bereiken voor de energietransitie in de gebouwde omgeving. De oplossing wordt binnen Nederland vaak gezien als een efficiënte manier om op grote schaal aan de warmte vraag te voldoen.
- Het zoeken naar een multi-bronnen oplossing die betaalbaar blijft voor iedereen en de mogelijkheid geeft voor meerdere aanbieders op het warmtenet wordt als positief ervaren.
- Het participatieproces dat de gemeente Leiden heeft opgezet om de visie en het effect van de visie voor bewoners op wijkniveau te bespreken wordt als positief ervaren en versterkt de wens om het gesprek hierover te blijven voeren en (wijk)initiatieven te blijven ontwikkelen en delen.

Commentaar op het achterliggend rapport Fakton

- Het is begrijpelijk dat deze eerste scenariostudie op stedelijk niveau is uitgevoerd, waarbij het huizenbestand werd opgedeeld in een matrix-aanpak van collectief/individueel en HT/MT/LT. Deze aanpak op stedelijk niveau geeft ons inziens een redelijk beeld van de optimale keuze voor de stad maar geeft minder aansluiting voor keuzes op wijk- en individueel niveau. Zo valt het volgende op:
 - De indruk blijft achter dat er voor bewoners maar één keuze is; óf warmtenet aansluiting óf all-electric aanpak;

- Door het all-electric scenario toe te passen op de hele stad valt deze heel snel af terwijl dit voor bepaalde wijken en bewoners individueel mogelijk een betere en snellere optie biedt. Dit kan echter niet goed worden achterhaald uit het rapport.
- Door te werken met uiterste scenario's (toegepast op de hele stad) is het niet helder wat het effect is van een tussen-scenario waarbij een deel van de bevolking al veel eerder dan 2030 een individuele keuze heeft gemaakt om voldoende te isoleren en all-electric te gaan of voor een hybride warmtepomp heeft gekozen. Is het gewenste scenario onder deze omstandigheden nog steeds robuust c.q. betaalbaar voor de bewoners die afhankelijk worden van het warmtenet? Ook is niet duidelijk welke voorwaarden er zijn voor het warmtenet (bijv. garanties van de gemeente wat betreft afname of participatie in de investering) en welke financiële risico's de gemeente loopt wanneer bewoners gedeeltelijk niet aangesloten (willen) worden. Ook het eventuele kantelpunt wanneer het warmtenet, al dan niet op wijkniveau danwel stadssniveau niet meer rendabel is, is niet onderzocht. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de risico's bij electric als geheel niet bij de gemeente liggen, maar bij de netbeheerder.

7B Zie antwoord 7A; *all-electric* oplossingen vallen niet af in het multi-bronnenscenario.

7C De gemeente Leiden heeft geen afnamegaranties afgegeven en anderszins geen financieel risicovolle toezeggingen gedaan richting de projecteigenaren van het WLQ+ warmtenet. In die zin loopt de gemeente vooralsnog geen financiële risico's indien er minder afname gerealiseerd wordt dan voorzien in de prognoses van de projecteigenaren.

- In de evaluatie van de scenario's is het all-electric scenario als de minst gewenste optie aangegeven. In de uitwerking van dit scenario zijn nogal wat kanttekeningen aan te brengen;
 - De capaciteit van het elektriciteitsnet op wijk en Leids niveau is een belemmering (risico) voor de uitvoering van dit scenario. Wij hebben inmiddels begrepen dat deze belemmering op zich al bestaat voor de verwachte groei van mobiliteit, zonnepanelen opwek en elektrisch koken. Hierbij is in het bijzonder de zonnestroom relevant aangezien die piekt in vermogen op dagen dat er geen (of weinig) warmtevraag is en in sommige wijken een aanzienlijke netverzwaring zal vragen (aangezien de meeste panelen buiten het centrum geplaatst dienen te worden). Op dit moment worden de kosten voor verzwaring als geheel meegenomen voor de full-electric optie hetgeen waarschijnlijk niet correct is.
 - De CO2 reductie wordt nu per 2050 volledig afgerond terwijl het op basis van nu al geplande uitrol van aanbod de all-electric opwek veel sneller verduurzaamd wordt (de verwachting is al tussen 2030-2040).

7D Deze aannames zijn niet juist. In elk scenario wordt rekening gehouden met een benodigde netverzwaring, door de toenemende elektrificatie. Hiervoor zijn aannames gedaan over het toevoegen van PV, de ontwikkeling van elektrische rijden etc. De extra kosten in het *all-electric* scenario zijn voor de verzwaring(en) ten behoeve van elektrische ruimteverwarming. Voor de CO2-reductie zijn eveneens aannames gedaan over het verduurzamen van de stroom.

- Het rapport geeft aan dat de WLQ+ met geothermie en lokale bronnen de snelste methode is om de energietransitie te bereiken. Dit wordt voornamelijk onderbouwd met de beschikbare WLQ+ bron en in mindere mate wordt rekening gehouden met de eigenlijke aansluiting van de huizen en hoe snel de aanleg in huizen zal gaan. Dit is complex, duur en ingrijpend en dat is onvoldoende meegenomen. De complexiteit achter de voordeur in de PBW wordt mede veroorzaakt door de verscheidenheid in huizen, zowel oorspronkelijk als na verbouwingen. Ons advies is dit beter te onderzoeken en toe te voegen in de kosten.

7E Het Fakton-rapport 'toekomstig energiesysteem Leiden' is een belangrijke bouwsteen voor de TVW en gebruikt een model om een scenariostudie te doen, die inzicht geeft in totale maatschappelijke investeringen – zowel in woningen, gebouwen en netwerkinfrastructuur. Dit model is niet geschikt om op wijk-/buurt-/cluster-of woningniveau verschillende warmteopties te vergelijken of om te bepalen welke maatregelen op dit niveau benodigd zijn of wat de kosten hiervoor zijn. Hiervoor is maatwerk en verdieping per casus gevraagd. Een scherp beeld geven van de kosten kan daarom pas bij het nader uitwerken van

concrete projecten op buurt- en/of wijkniveau. Wel zijn ook hiervoor aannames gedaan over de benodigde kosten om aan te sluiten op de voorgestelde oplossing, zoals inductie koken, aanpassen in pandig leidingwerk, het verwijderen van de gasaansluiting etc.

- De kosten voor de verschillende opties liggen relatief dicht bij elkaar – de variatie op de investeringskosten zijn minder dan 5% - waardoor op basis van kosten geen voorkeur zou kunnen worden aangegeven. De basis voor de investeringsberekening is zeker op de hoofdcomponenten niet goed vergelijkbaar aangezien bijvoorbeeld wind-op-zee investeringen wel worden meegenomen voor all-electric en niet vergroening van de WLQ+ warmteaanvoer. Het zou ook beter zijn om onzekerheden op de kosten mee te nemen in de vergelijking van de investeringskosten waardoor betrouwbaarheidsintervallen kunnen worden vergeleken. Dit is zeker nodig waar het investeringen betreft in ontwikkelende technieken zoals geothermie op schaal. Hierbij zou een ander scenario eventueel als winnaar uit de bus kunnen komen als de kosten misschien wel wat hoger zijn, maar de risico's eventueel beduidend lager.

GEEN terugkoppeling: Belangrijk om toch de risico kant nog een keer helder te maken. Dit is juist een belangrijk punt voor gemeentelijke overweging.

- Bij all-electric zijn er vanwege de voorwaardelijkheid ook extra isolatiekosten opgenomen. Voor het warmtenet zijn deze niet voorwaardelijk maar moeten wel worden uitgevoerd. Dat is begrijpelijk maar in de rapporten en begroting is deze relatie met isolatiekosten niet duidelijk weergegeven en dat leidt tot een vertekend beeld en mogelijk verkeerde beeldvorming en besluitvorming.

GEEN terugkoppeling.

- De risico-afweging wordt door ons als niet-robust gezien. Er is op basis van een multicriteria analyse een voorkeur bepaald. In deze risico-analyse wordt wel rekening gehouden met de onzekerheden inherent aan de ontwikkelende techniek van geothermie op de benodigde schaal, de onzekerheden rondom WLQ+, risico's ten aanzien van netverzwaring en de bouw van regionale warmtenetwerken maar er wordt niet bekeken wat het effect op de kosten en de termijn van implementatie is. Hierdoor krijgt men onvoldoende zicht op potentiële belemmeringen in de visie en de eventuele (financiële) risico's van de gemeente.

GEEN terugkoppeling: Belangrijk om toch de risico kant nog een keer helder te maken. Dit is juist een belangrijk punt voor gemeentelijke overweging.

- Een andere zorg is de termijn voor aansluiting op een warmtenet (voor PBW waarschijnlijk pas na 2035). Aan de ene kant heeft dit het voordeel dat er van de ontwikkelingen kan worden geleerd maar aan de andere kant zou ten opzichte van het door Fakton uitgewerkte scenario de ondersteuning voor het warmtenet kunnen wegvallen en de kosten voor bewoners die afhankelijk zijn van het warmtenet en hier op hebben gewacht te hoog gaan uitvallen.

7F In het Fakton rapport wordt een beeld geschetst op welke manier de bronnen van het multi-bronnen scenario ontsloten en richting de stad getransporteerd kunnen worden. Om een robuust netwerk te creëren met een hoge leveringszekerheid is het sluiten van de *Leidse Warmtering* daarvan een onderdeel. Op basis van de aanname dat deze ring eerst gesloten moet worden, alvorens bijvoorbeeld PBW op de warmtering kan worden aangesloten, is PBW inderdaad later 'aan de beurt'. Dit is echter slechts een mogelijk scenario wat inderdaad mogelijk als nadeel heeft dat een (groot) deel van de wijk al voor een individuele oplossing heeft gekozen. Als er eerder en gericht (warmte)vraag ontstaat, kan dit mogelijk tot andere keuzes leiden in de toekomst.

- In het Fakton onderzoek is niet de situatie bekeken voor individuele wijken. Het is ten eerste de vraag of door individuele keuzes van wijken, straten en/of bewoners voor alternatieve electric opties, de gerapporteerde robuustheid van de basis oplossing in stand blijft. Deze zorg wordt gedreven door een aantal redenen/ontwikkelingen waardoor bewoners onafhankelijk van de gemeente naar electric oplossingen gaan zoeken;

- Verdere stijging van de gasprijs
- Toegenomen vraag naar en ontwikkelingen in (hybride) warmtepompen
- Technische ontwikkelingen van HT warmtepompen die de drempel verlagen om van het gas af te gaan
- Langdurig(er) traject voor het beschikbaar worden van het warmtenet
- Bewonerswensen om snel te verduurzamen en bij te dragen aan het voorkomen van klimaatveranderingen

7G Dat klopt. Het Fakton-rapport 'toekomstig energiesysteem Leiden' is een belangrijke bouwsteen voor de TVW en gebruikt een model om een scenariostudie te doen, die inzicht geeft in totale maatschappelijke investeringen – zowel in woningen, gebouwen en netwerkinfrastructuur. Dit model is niet geschikt om op wijk-/buurt-/cluster-of woningniveau verschillende warmteopties te vergelijken of om te bepalen welke maatregelen op dit niveau benodigd zijn of wat de kosten hiervoor zijn. Hiervoor is maatwerk en verdieping per casus gevraagd. Het plaatje met oplossingen per wijk (p.19) geeft daarom een vertekend beeld; deze is aangepast.

ACTIE: Ja. Naar aanleiding van deze en andere inspraakreacties wordt de afbeelding (pagina 20 in de oude, pagina 19 in de nieuwe versie) aangepast.

- Onderbouwing/rapporteren van de aannames die gedaan zijn voor het geschikt maken van woningen voor het warmtenet (achter de voordeur) en de gerelateerde kosten ontbreken. Daarnaast ontbreekt inzicht in de energiekostenvergelijking voor de scenario's als onderbouwing van de conclusie dat met geothermie woonlasten neutraal is. Voor dit scenario kan de hele warmteketen ondanks onrendabele top bekostigd worden binnen de huidige ACM-tarieven met behulp van de huidige SDE++ tarieven voor geothermie.

GEEN terugkoppeling: Gemeente lijkt niet verder op inhoud FAKTON rapport te willen ingaan.

Commentaar op de TVW

- De TVW gaat uit van het voorkeursscenario van Fakton n.l. het multi-bronnen-scenario. Zoals aangegeven in het voorgaande deel zou er gedegen rekening moeten worden gehouden met een scenario dat minder is gebaseerd is op uitersten maar meer adaptief is waarbij rekening wordt gehouden met toegenomen individueel elektrificeren samen met een warmtenet infrastructuur. Ondanks het feit dat een warmtering voor Leiden met multi-bronnen een robuuste aanpak lijkt te zijn voor de stad anders dan de hele stad via all-electric te verduurzamen, is er erg weinig ruimte over voor een scenario waarbij binnen specifieke wijken in de komende 10 jaar bewoners al voor (hybride) warmtepompen gaan kiezen. De vraag is of de warmtenet business case voor een wijk dan onder druk komt te staan. Hierdoor komt het warmtenet voor de stad financieel ook onder druk en wordt zeker duurder voor diegenen die niet in staat zijn om financieel mee te gaan.

GEEN terugkoppeling: Is eigenlijk al beantwoord in 7A.

- Vanuit de RES is de strategie gericht op het introduceren van een warmtenet om vanwege elektrificering de druk op de noodzaak tot netverzwaring te verlichten. Aan de andere kant is er een ambitie om zonnepanelen op 40% van de daken te plaatsen. Is er gekeken naar de netverzwaringstaak met deze capaciteit in samenspel met hoge mate van elektrische mobiliteit en mogelijk individuele elektrificering? De ontwikkeling van de warmte infrastructuur zou de noodzaak tot netverzwaring voor Leiden kunnen onderbelichten waardoor dit de grote blokkade wordt voor verduurzaming.

7H Dit is zeker een grote en acute opgave die in de RES niet de aandacht heeft gekregen die hij verdient. Omdat Leiden een koploper was in de energietransitie, hebben wij niet gewacht tot er een RES was om hierop te gaan lopen. Sinds 2016 vraagt Leiden hier de aandacht voor bij de netbeheerder Alliander. Dat heeft geleid tot een betere informatiestroom over de voorziene projecten in Leiden en in de regio en een studie door Alliander naar de netstabiliteit. De conclusie hiervan (2019) was dat het elektriciteitsnet in onze regio urgent verzaamd en uitgebreid moet worden.

In Leiden heeft dat ertoe geleid dat we samen met de netbeheerders en betrokken afdelingen sturen op

het samengaan van uitvoering van projecten van de netbeheerders en de afdeling beheer van de gemeente. Die samenwerking is recent bekrachtigd met een samenwerkingsconvenant tussen de netbeheerders en Leiden, met de intentie om de werkzaamheden te stroomlijnen en sneller uit te kunnen voeren.

Ook zijn de rioolvervangingen in Leiden Zuidwest (2018) gebruikt om te verkennen wat er moet gebeuren om alle werkzaamheden voor riolering, klimaat en energie gelijktijdig uit te voeren. De conclusie daar was de Leiden te ver voor de muziek uitliep omdat de bestaande wetgeving dit de netbeheerders onmogelijk maakt. Het wachten is op aanpassingen in die wetgeving.

Helder is dat bij (vrijwel) elke warmteoplossing de netten verzwaard moeten worden. Met de netbeheerders hebben we dit voorjaar (2021) een studie gedaan om te verkennen waar in de ondergrond ruimte is voor mogelijke tracés. Op dit moment loopt een studie om te kijken hoe energietransitie en klimaatadaptieve maatregelen gecombineerd kunnen worden in onze bodemdalingsgebieden in Leiden-Noord.

Binnen de RES heeft Leiden steeds het belang benadrukt van het transport- en distributienet als randvoorwaarde voor het succes van de energietransitie. Daar ging de aandacht echter vooral uit naar de plaatsingen van de duurzame opwek. Dat daar een transportnet bij hoort en er hoge kosten aan verbonden zijn betekent begint inmiddels ook regionaal duidelijk te worden.

- Onderdeel van de visie is het voortgaand isoleren van het vastgoed en de plaatsing (2050) van zonnepanelen op 40% van de daken. Omdat 40% een gemiddelde voor de hele stad betreft, zou dit in wijken zoals de Profburgwijk 50-60% kunnen zijn ter compensatie van stadsdelen waar deze ambitie een stuk lastiger uit te voeren is, zoals de binnenstad. De implementatie van deze visie behoeft beleid dat dit ondersteunt aangezien momenteel regels ten aanzien van de vergunningverlening voor isoleren en zonnepanelen als ingewikkeld en hinderend worden ervaren en de kosten voor bewoners in de praktijk vaak flink hoger uitvallen.

GEEN terugkoppeling: Is deels beantwoord met 7P

- De visie ondersteunt het isoleren van het vastgoed in de wijk al is dit vaak maar één temperatuurstap (Fakton rapport) en in de TVW is de *Focus op kostenefficiënte isolatie*. Vanuit het standpunt van de PEP is dit niet ambitieus genoeg en is het ondersteunen van de gemeente voor een zo ver mogelijke isolatie aan te raden. Met betere isolatie van vastgoed worden vanuit het perspectief van duurzaamheid twee vliegen in één klap geslagen: het leidt tot een lagere energievraag en daardoor automatisch tot minder CO2 emissies. Voor de eigenaar/bewoner betekent isolatie direct een lagere energierekening en op termijn het terugverdienen van de investeringskosten. Bijkomende prettige voordelen van isolatie zijn meer comfort en minder geluidsoverlast van buiten. De naar verwachting ook in de toekomst stijgende energieprijzen zullen zeker de wens tot isolatie van woningen bij eigenaars/bewoners versterken.

7I Zoals beschreven in antwoord 7A zet het college nadrukkelijk in op middentemperatuur oplossingen, vanwege de betaalbaarheid. Als op wijk- of woningniveau blijkt dat het haalbaar en betaalbaar is om verder te isoleren, kan dat een plek krijgen in de Wijkuitvoeringsplannen (WUP).

- De strategie om meerdere partijen bronnen te kunnen laten aanbieden op een warmtenet wordt gezien als belangrijke voorwaarde om monopolisme tegen te gaan. Het is belangrijk om vrije toegang te realiseren op de Energy Hubs. De vraag is echter of deze bronnen al zijn ingecalculleerd? Het warmtenet gaat uit van een deel niet-duurzame warmte. Tevens is door de auteurs aangegeven dat er nog geen perspectief is voor de wijze waarop de huidige niet duurzame warmte wordt vervangen door echt duurzame rest-warmtebronnen.

7J Uw opmerking bestaat uit twee delen. Enerzijds klopt het dat er duurzame bronnen zijn ingecalculleerd om in te voeden op de *Energy Hub* die wordt gebouwd rondom de aanlanding van WLQ+. Tegelijkertijd zegt u dat er geen perspectief is hoe het huidige net verduurzaamd zal worden. Dat is onjuist, aangezien leverancier Vattenfall zelf heeft aangegeven in 2035 volledig duurzame warmte te willen aanbieden. Dat kan middels invoeding van aardwarmte of bijvoorbeeld restwarmte op het huidige net.

- In het voorkeursscenario 2050 geeft het 'eindbeeld' aan dat er in de PBW een groot deel (wij nemen aan van de woningen) warmtenet gebaseerd zal zijn en een klein deel (~ 20%) electric. De achtergrond van deze wijkgerichte verdeling is niet uit het Fakton rapport te halen en zou op basis van het bouwjaar en huidig gebruik bepaald zijn. Het is goed om hier verdere bevestiging van te krijgen.

7K Het model van Fakton is niet geschikt om op wijkniveau voor een bepaalde warmteoplossing te kiezen. Het plaatje (p.19) voorkeursscenario 2050 werkt daarom verwarrend en we gaan dit aanpassen. Het moet een beeld schetsen van de toekomstige warmte-infrastructuur in de stad, met WLQ+, geothermie en lokale bronnen. Het is niet bedoeling om al een voorschot te nemen op de verdeling op wijkniveau; dat volgt in de Wijkuitvoeringsplannen (WUP).

ACTIE: Ja. Naar aanleiding van deze en andere inspraakreacties wordt de afbeelding op pagina 20 (in de oude versie, pagina 19 in de nieuwe) aangepast.

- De op blz. 23 genoemde optie *‘clusters van enkele honderden woningen, waar het warmtenet nog niet is gerealiseerd, alvast een warmtenet aan te leggen op een tijdelijke bron. Later sluiten deze clusters dan op het grotere net aan.’* wordt gezien als een goede mogelijkheid om in wijken alvast vaart te maken en ervaring op te doen.
- De keuze voor hybride warmtepompen voor wijken die later aan de beurt zijn wordt als interessant gezien.
- Voor de PBW is het niet zozeer de vraag of de wijk sneller zou willen gaan dan de (op dit moment) geplande implementatie na 2035. De vraag is eerder of de Wijkuitvoeringsplannen dan niet pas moet worden bepaald op een (later) tijdstip waarbij een beter beeld is van de mate van isoleren die (door de gemeente ondersteund) is opgepakt en de warmtebehoefte in de wijk.

GEEN terugkoppeling: Deels een antwoord verkregen in 7F maar het is wel goed om duidelijk te krijgen over de WUP timing.

Aanbevelingen

- De TVW geeft aan een zeker mate van snelheid te willen maken in de energietransitie. Er is momenteel echter geen sprake van een crisisaanpak. Toch is het goed om hier over na te denken en te bedenken wat in zo'n situatie nodig zou zijn, zoals bijvoorbeeld veel gerichtere regelgeving, sterke stimulering van isolatie en eigen opwekking met de noodzakelijke verzwaren van de infrastructuur. De TVW geeft een duidelijk lange-termijn-beleidsbeeld maar strookt minder met een urgente aanpak.

7L Om in de periode tot 2050 zoveel mogelijk CO₂-uitstoot te beperken, is het inderdaad belangrijk om tempo te maken. WLQ+ is mede daarom een belangrijk onderdeel van de TVW, omdat hier tempo mee kan worden gemaakt in het verduurzamen van het huidige stadswarmtenet, waar al meer dan 12.000 woningen op zijn aangesloten. De TVW beschrijft bijvoorbeeld ook een isolatiestrategie, waarmee we woningeigenaren faciliteren bij het zetten van de benodigde stappen om de warmtevraag te beperken. De gemeente ziet haar rol in het betrekken, faciliteren stimuleren en informeren van bewoners en beziet de komende tijd of deze aanpak effectief is.

- Belangrijke gewenste beslissingen voor de gemeente betreffen:
 - Keuze voor bronnen in multi-bronnen scenario (WLQ+, geothermie, lokale initiatieven)
 - Verzwaring van het elektriciteitsnet (LS, MS en HS) voor de ambitie van zonnepanelen maar ook mobiliteit en het faciliteren van het individueel elektrificeren.
 - Ondersteuning van de verduurzaming van de woningvoorraad, zowel financieel als door het heroverwegen van belemmerende welstandseisen.
- De TVW stelt dat woningen weinig gebruik maken van koeling. Gezien de vaker voorkomende hete zomers zullen bewoners van bestaande woningen vaker kiezen voor het installeren van airco's. In nieuwbouwwoningen is passieve (nachtventilatieluik) en actieve koeling (warmtepomp) steeds vaker standaard. Mits juist geadviseerd zijn de burgers die een airco overwegen mogelijk over te halen tot het investeren in een warmtepomp+koeling, aangezien de stap naar een warmtepomp voor hen relatief klein is. Dit effect zal echter extra druk leggen op het elektriciteitsnet aangezien dit onder het all-electric scenario thuishoort

- In aansluiting op het vorige punt, is het belangrijk om in de TVW, ten behoeve van een toekomstige duurzame energievoorziening in de stad, nadrukkelijk een integrale visie op een oplossing voor de warmte én de koudevraag te geven.

7M De Transitievisie Warmte legt de focus in eerste instantie op warmte. De opdracht vanuit het Rijk is nadrukkelijk om een beeld te geven op de omschakeling van aardgas naar een alternatieve warmteoplossing. Desalniettemin is het college het met de inspreker eens dat koeling een onderdeel van de energievoorziening die (waarschijnlijk) steeds belangrijker wordt. Sommige oplossingen voorzien daar wel op een duurzame manier in, andere niet of minder. Daarbij moet wel worden aangetekend dat afgiftesystemen zoals bestaande, oude radiatoren, niet of nauwelijks geschikt zijn om te koelen. De mogelijkheid om te koelen zou onderdeel kunnen zijn van bepaalde voorwaarden voor kavels of een factor zijn om warmteoplossingen aan te wegen. Of en hoe het college daar op in wil zetten, kunnen we nu geen toezeggingen over doen.

- De TVW geeft geen visie op de te verwachten ontwikkeling van opslag van elektriciteit. Dit kan in de vorm van batterijen individueel, via mobiliteit of in de buurt een belangrijke component gaan vormen.

7N De Transitievisie Warmte legt de focus in eerste instantie op warmte. De opdracht vanuit het Rijk is nadrukkelijk om een beeld te geven op de omschakeling van aardgas naar een alternatieve warmteoplossing. Desalniettemin is het college het met de inspreker eens dat (het ontwikkelen van de mogelijkheden tot) opslag van elektriciteit in elk scenario een verstandige zet is die kan helpen om het elektriciteitsnetwerk te gaan ontlasten. De gemeente werkt mede daarom nauw samen met Liander om aan een toekomstbestendig net te werken. Een oplossing die hierbij in beeld is, is een buurtbatterij. Een buurtbatterij is een huisje van pakweg 2,5 bij 3 meter. In dit huisje, qua uiterlijk te vergelijken met een container, zijn een aantal lithium-ion accu's geplaatst. Deze hebben hun eigen regelapparatuur, waarmee het laden en ontladen wordt gemanaged. De energie die niet direct in de wijk zelf wordt verbruikt of het net opgaat, kan hier worden opgeslagen. Er zijn nog niet veel ervaringen met de toepassing van buurtbatterijen, mede omdat er in veel gevallen nog een flink prijskaartje aan hangt. Wanneer er in wijken animo is om met een dergelijk project aan de slag te gaan en het is passend in de lokale situatie, juichen wij dat van harte toe. Vanuit daar gaan we het onderzoek opstarten samen met bijvoorbeeld netbeheerder Liander.

ACTIE: Ja. Op basis van deze en andere inspraakreacties voegen we de overweging in de TVW toe dat, behalve de bronnen, ook de opslag(mogelijkheden) van belang om (warmte)overschot- en tekort goed te balanceren. Hetzelfde geldt voor elektriciteit.

- De aansluiting van WLQ+ wordt gezien als tijdelijk om zo snel mogelijk het bestaande warmtenet te voeden. Is dit de meest kosteneffectieve (lange termijn) methodiek en zou additioneel investeren in extra geothermie bronnen niet een beter resultaat opleveren?

7O Het multibronnen-scenario gaat niet uit van 'of-of', maar 'van en-en'. Bij de ontwikkeling van regionale geothermie – waar nu regionale samenwerking voor wordt opgestart – speelt een verdelingsvraagstuk mee, omdat er mogelijk onvoldoende geothermie potentie is voor de hele regio. Daarnaast heeft de ontwikkeling van deze geothermie bronnen een lange tijdshorizon en kunnen deze bronnen ook niet allemaal tegelijkertijd ontwikkeld worden. De WLQ+ is daarmee een belangrijke puzzelstuk om zowel op korte termijn sneller te kunnen starten en op lange termijn zekerheid te bieden voor voldoende aanbod van warmte in Leiden en de regio.

- De werkgroep PEP is van mening dat maatregelen/beleid ten aanzien van isolatie van woningen vanwege de energietransitie bitter noodzakelijk is. Het gaat daarbij met name om de bijna 20.000 vooroorlogse woningen in beschermd stadsgezicht, die - uitzonderingen daargelaten – vrijwel alle voorzien zijn van energielabel E, F of G. Vanwege de status van beschermd stadsgezicht gelden voor die woningen speciale welstandsregels, die aantasting van het historische uiterlijk moeten voorkomen. Nauwelijks zichtbare wijzigingen van het historisch uiterlijk van de panden zijn onmogelijk omdat die de historische uitstraling dan wel de cultuur- en architectuurhistorische waarden zouden aantasten. Voor de slaagkans van toekomstig beleid van de gemeente t.a.v. verduurzaming en de energietransitie is het naar onze mening onontkoombaar dat daarbij maatregelen/beleid zullen moeten worden ingezet. Drie opties doen zich voor:

- De eerste optie is dat besloten wordt de welstandsregels voor het beschermde stadsgezicht in de huidige vorm te handhaven. De vanwege de energietransitie noodzakelijke isolatie van woningen moet dan nog meer worden gestimuleerd door het verstrekken van leningen dan wel gemeentelijke subsidies voor isolatie van woningen in beschermd stadsgezicht. De hoge kosten van te nemen maatregelen zullen anders niet erg motiverend werken op eigenaar/bewoners.
- De tweede optie is het versoepelen van de welstandsregels. Dit is eerder gebeurd, eind 2020 is de gemeenteraad akkoord gegaan met versoepeling van de welstandsregels ten aanzien van het plaatsen van zonnepanelen in beschermd

stadsgezicht. De gemeenteraad heeft toen een afweging gemaakt tussen het belang van verduurzaming en dat van beschermd stadsgezicht en in zekere zin gekozen voor het eerste, verduurzaming. Zoals raadslid Sander van Diepen het toen verwoordde “Het is hier geen openluchtmuseum”. Omdat de kosten van verduurzamingsmaatregelen eerder terugverdiend zijn dan in de eerste optie zullen meer bewoner/eigenaars geneigd zijn zulke maatregelen te nemen. Vanwege de lagere kosten van isolatiemaatregelen onder deze optie nemen de kosten van de transitie voor de gemeente in deze tweede optie af.

- De derde optie is versoepeling van de welstandsregels zoals in optie twee, plus actief beleid van de gemeente op het gebied van verduurzamingsmaatregelen van eigenaar/bewoners in het beschermd stadsgezicht. Op dit moment is het vergunningstraject voor de aanvrager volkomen ‘gezichtsloos’, en passief, en ook nog eens met een uiterst neutrale uitstraling: de website van de gemeente accepteert de aanvraag en dan volgt een lange wachtperiode, eventueel gevolgd door afwijzing of toekenning. In de pro-actieve optie onderneemt de gemeente bij vergunningsaanvraag meteen actie: er gaat iemand van de gemeente naar de aanvrager toe, bekijkt de situatie, neemt met de eigenaar verduurzamingsmaatregelen door, adviseert en assisteert met de aanvraag. De gemeente krijgt hierdoor een gezicht en een positieve uitstraling naar bewoner/eigenaars. De kosten van een extra fte zullen o.i. moeiteloos worden gecompenseerd door toename van het enthousiasme van bewoner/eigenaars in het beschermde stadsgezicht, de uitstraling van het gevoel van urgentie en door toegenomen waardering van ‘de gemeente’ door de eigen stadsbewoners.

7P In de welstandsnota staan geen regels opgenomen over het isoleren. In de nota staan alleen beleidsregels opgenomen die gaan over de architectonische kwaliteit van bouwplannen. De welstandscommissie stelt dan ook geen beperkingen aan de isolatiewaarde. Zolang een bouwplan voldoet aan de algemene welstandsregels en gebiedscriteria zal de commissie hier dan ook positief over adviseren.

Datum 24-11-2021

Wijkvereniging PBW & PEP werkgroep

De wijkvereniging Profburgwijk komt op voor de belangen van bewoners in de Profburgwijk. Het is onmogelijk alle dossiers als bestuur zelf ter hand te nemen. Daarom consulteert de wijkvereniging de Participatie Energietransitie Profburgwijk (PEP) voor energietransitievraagstukken.

PEP is een groep betrokken burgers uit de Profburgwijk die samenwerkt om vanuit bewonersperspectief mee te denken over de energietransitieplannen in Leiden in het algemeen en de Profburgwijk in het bijzonder. PEP en wijkvereniging staan formeel los van elkaar. Deze zienswijze is opgesteld door de wijkvereniging en PEP samen.

- Blïde Duk
- Gerrit Jan Schraa
- Floris Wouterlood
- Cas Wiebrens
- Wilma van Griethuizen
- Arne van Delft
- Paul Geene
- Frank Lange
- Maarten Stoffers